

בעל העקידה

מתורתו של רבינו רבי יצחק עדאמה זיע"א

מחבר ספר "עקידת יצחק"

גיליון י"ב – פרשת ויחי תשפ"ו

מהדורת א"ל

ביאור ענין שני חיי יעקב וקבורתו וברכתו לבני יוסף

את יוסף שני ציוויים, הראשון שלא יקברהו במצרים אפילו לזמן מועט, והשני שיעלה לקבורו בארץ כנען במערת המכפלה.

כשבא יוסף עם מנשה ואפרים להתברך לפני יעקב, אמר יעקב ליוסף, שמאחר וה' בירכו (ה) 'הנני מפרך והרפיתך ונתתך לקהל עמים', לאחר שנולד יוסף ולאחר שהיתה רחל מעוברת מבנימין, ודאי נתכוין לשני בנים שיוולדו מבניו של יעקב, וטעם הדבר שהוצרך יעקב להעלות שנים מנכדיו לדרגת שבטים היא מפני שעד עתה היו שנים עשר שבטים שהם היסוד של כלל ישראל, כנגד שנים עשר המזלות, וכיון ששבט לוי עתיד להמנות בפני עצמו, ולא לקבל חלק בארץ, הוצרכו לקבוע אחד מאחד עשר השבטים האחרים יתחלק לשנים, והם יעלו למנין שנים עשר שבטים, ובחר יעקב בבנו יוסף לקבל חלק זה, לכך אמר לו 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי', והמשיך ואמר לו, שהבנים שיוולדו למנשה ואפרים 'לך יהיו', הם יחשבו כבנים שלך, שמאחר ואפרים ומנשה חשובים כבנים של יעקב ועלו לדרגת השבטים, נמצא שבני בניהם יחשבו כבנים של יוסף וכאלו הם בני בניו של יעקב, ויהיו ראשי משפחות בדרגה שוה לחנוך ופלוז חצרון וכרמי בני ראובן.

לאחר מכן בירך יעקב את מנשה ואפרים, ורצה לכלול בברכתו להם שלשה עניינים שהם ראשונים ועיקריים בכל הברכות, הראשון הוא ברכה להצלחה רוחנית ללכת בדרך הישרה, השני הוא הצלחה בעניינים גשמיים כדי שיצליח לעסוק בעניינים הרוחניים, והשלישי הוא הצלה והגנה מכל מיני פורעניות ומזיקים, האדם השלם בשלשת הברכות הללו לא יחסר לו כל דבר.

אלו הם שלשת הדברים שאמר יעקב לבני יוסף בברכתו, הראשון הוא 'האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק' כנגד ההצלחה הרוחנית, השני הוא 'האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה' כנגד ההצלחה הגשמית, ו'המלאך הגואל אותי מכל רע' הוא להצילו מכל צרה, ועל כל שלשת העניינים הללו סיים ואמר 'ברך את הנערים'.

עקידת יצחק שער לב

הארץ', הקדים ואמר (טו) 'האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה'.

ביאור ענין פרשה זו הוא, שהתורה מקדימה לומר ששבע עשרה שנות חיי יעקב בארץ מצרים, שלכאורה היו שונים בכך שיוסף דאג בהם לפרנסת יעקב ומשפחתו, מה שאין כן שאר שנות חיי יעקב שבהם יעקב עצמו דאג לפרנסת משפחתו ובני ביתו, באה התורה ומלמדת אותנו שגם שנים אלו שוים הם ממש לשאר שנות חייו, וכלולים הם במאה וארבעים ושבע שנות חיי יעקב, לפי שבין במאה ושלשים השנים הראשונים, ובין בשבע עשרה שנים האחרונים, בכולם ה' הוא שדאג לפרנסתו של יעקב, והוא זון וכלכל אותו, וכפי שאמר יוסף לאחיו (לעיל מה ח) 'וַעֲתָה לֹא אָתָם שְׁלַחְתָּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים, על כן אין חילוק אם בראשונים עשה זאת דרך יעקב עצמו לבין האחרונים שעשה זאת דרך יוסף.

זהו שדרשו דורשי רשומות את הפסוק 'האלהים הרעה אתי מעודי ועד היום הזה', כי תיבת 'מעודי' עולה בגימטריה ק"ל, כנגד מאה ושלשים שנות יעקב שקדמו לירידתו למצרים, ותיבת 'הזה' בגימטריה י"ז, כנגד שבע עשרה שנותיו במצרים, כלומר, האלהים הוא הרועה אותי מעודי במשך ק"ל שנותי הראשונות, עד היום הזה של שבע עשרה שנותי האחרונות.

ענין החשיבות שבמקום הקבורה הוא על פי היסוד, שהחלק הבסיסי של הנפש יסודו גשמי וחומרי והוא מחובר לגוף האדם, ועל ידי שהאדם מתעלה במעשים ישרים והשגת העניינים השכליים הוא משיג את החלק האמצעי של השכל הנקרא רוח, עד שזוכה לחלק העליון הנקרא נשמה, כיון שיש שייכות בין כל חלקי הנפש, לכך גם לאחר פטירת האדם הנשמה חוזרת ויורדת אל החלק השייך לה בגוף הנמצא בקבר, וכפי שאמר חז"ל (שבת קנב:) 'כל שנים עשר חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת, לאחר שנים עשר חדש הגוף בטל, ונשמתו עולה, ושוב אינה יורדת'. זהו הענין שהקפידו האבות להיקבר במקום קדוש שהכינו לעצמם, כדי שהנשמה תוכל לחזור בדרך טהורה וקדושה. לכך ציוה יעקב

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עָשָׂר שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּו שִׁבְעַת שָׁנִים וָאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה (בראשית מז, א)

פסוק זה פותח את פרשת ויחי, ובו מפרשת התורה את שנות חיי יעקב במצרים בפני עצמם, שהיו שבע עשרה שנה, ואחר כך מסכמת את כל שנות חייו מאה וארבעים ושבע שנים. ולאחר מכן מפרשת התורה את ציווי יעקב ליוסף אודות קבורתו, ולאחר מכן מזכרת ברכת יעקב לבני יוסף.

יש להקשות כמה קושיות בעניינים אלו:

א. תחילה יש להעיר בפסוק זה, לשם מה הדגישה התורה את השנים שחי יעקב במצרים בפני עצמם, הלא גם בלא זה אנו יודעים מפסוקי התורה את השנים שחי במצרים, שהרי בשעה שירד למצרים אמר לפרעה (לעיל מז ט) 'יָמֵי שְׁנֵי מִגֻּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמָאתַיִם שָׁנָה, וכיון שנאמר שסך שנות חייו הם מאה ארבעים ושבע, ממילא אנו יודעים ששבע עשרה שנה היה במצרים.

ב. בציווי יעקב ליוסף אודות קבורתו, יש להבין מהי כפילות הלשון, שבתחילה אמר (כט) 'אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם, בלשון שלילה, ואחר כך אמר (ל) 'וְשִׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתִי וְנִשְׁאַתִּי בְּמִצְרַיִם וְקִבְרַתִּי בְּקִבְרָתָם'.

ג. עוד יש להתבונן בעיקר החשיבות שייחסו האבות הקדושים לענין הקבורה, מה כל כך משנה להם היכן יהא גופם קבור לאחר פטירתם.

ד. לאחר הציווי על הקבורה בישר יעקב ליוסף (מח ה) 'שְׂאִפְרִים וּמִנְשָׁה כְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי, והוסיף (י) 'וּמִוְלָדְתָּ אֲשֶׁר הוֹלֵדְתָּ אֶחְרֵיהֶם לָךְ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנֵיכֶם, ויש להבין, לשם מה הוצרך להעמיד את אפרים ומנשה כראובן ושמעון, ומהי הכוונה 'ומולדתך אשר הולדת אחריהם', שאם הכוונה לבנים שנולדו ליוסף לאחר מכן, הלא לא נולדו לו אחר כך עוד בנים, שאם היו נולדים לו, ודאי לא היתה התורה נמנעת מלכתוב זאת.

ה. מה היתה כוונת יעקב בכך שקודם שבירך את בני יוסף בברכת (טז) 'הַמְלֶאכָה הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֶךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹרָהָם וַיִּצְחָק וַיִּדְגֹּו לְרֵב בְּקֶרֶב